

Dijalogom do prihvaćanja ćirilice

Tridesetak građana raspravljalo je sa stručnjacima o manjinskim pravima: pratilo se koliko se mijenjaju njihovi stavovi, posebno u vezi dvojezičnosti, kada se upoznaju s činjenicama i drugačijim, argumentiranim mišljenjem

O MANJINSKIM pravima, s naglaskom na dvojezičnost, raspravljalo se proteklog vikenda u Krku na deliberacijskoj raspravi na temu 'Ostvarivanje prava manjina: integracija ili sukob i podjela?' koju je organizirao Centar za mirovne studije u suradnji s partnerima, Srpskim narodnim vijećem, Institutom za javne financije i Udrugom mladih Dalj, a u sklopu projekta 'Neka se i glas građana čuje' koji sufinancira EU-ov Europski socijalni fond Ulaganje u budućnost. Riječ je o meto-

di deliberativne demokracije, koja građane uključuje u rasprave o važnim političkim pitanjima: ključno je što polaznici dobiju stručne informacije o zadanoj temi kroz političke poglede svih zainteresiranih strana. Cilj metode je pokazati kako građani, ako imaju dovoljno informacija i priliku razmijeniti mišljenja, mijenjaju stavove kada čuju argumentirane tvrdnje i nakon toga sami donose zaključke, koji tada nisu bazirani isključivo na ideološkoj ili iracionalnoj podlozi. — Sudionici deliberacijske rasprave, prije rada u malim grupama i plenuma, ispunjavaju

upitnike kojima se ispituje njihovo mišljenje; nakon dva dana rasprava i izloženosti drugim razmišljanjima, upitnik ponavljamo kako bismo vidjeli koliko su im se i u čemu stavovi promijenili. Primjeri u svijetu pokazuju da su ljudi nakon deliberacijskih rasprava postali manje radikalni, jer su bili izloženi drugačijim svjetonazorima i uvidjeli situaciju iz pozicija drugih – kaže PETRA JURLINA, programska suradnica u Centru za mirovne studije, i dodaje da će iduća deliberacijska rasprava biti održana potkraj studenoga, na temu rebalansa državnog proračuna.

Tridesetak građana uključenih u deliberacijsku raspravu na plenumima je imalo priliku postavljati pitanja LJUBOMIRU MIKIĆU iz Centra za mir, pravne savjete i psihosocijalnu pomoć u Vukovaru, VLADI ILJKIĆU iz Stožera za obranu hrvatskog Vukovara, predsjedniku SNV-a MILORADU PUPOVCU, ANETI LALIĆ iz SNV-a, pravnici SNJEŽANI VASILJEVIĆ, saborskom zastupniku SDP-a PEDI GRBINU i povjesničaru

Sudionici deliberacijske rasprave u Krku (Foto: M. Jasić)

HRVOJU KLASIĆU. Tko je i zašto inicirao uvođenje dvojezičnih ploča bilo je jedno od pitanja u raspravi.

— Hrvatski zakon to nalaže. Iстина, kod nas se zakoni tumače na različite načine. Dignitet Vukovara ne štiti se s nekoliko ploča nego zapošljavanjem, dizanjem grada, davanjem prava ljudima koji u njemu žive. Vjerujem da bi većina Hrvata bez problema radila za hiljadu-dvije eura, makar im platna lista bila napisana na ćirilici. Studenti iz Vukovara kažu mi kako su protiv ćirilice, a pritom slušaju turbofolk, pa ih onda pitam kojim su pismom pisane te pjesme – rekao je Hrvoje Klasić.

Vlado Iljkić nije se složio s tvrdnjom da se na dvojezične ploče može gledati izdvojeno. — Ploče su i jezično i političko i pravno pitanje. Iстина je da se Srbi u Vukovaru nesmetano služe svojim jezikom i pismom i tu ne treba dramatizirati. Manjine nastaju kada se raspadaju zajednice i one ostaju zarobljene u novim državama: tada su često protiv zajednice u kojoj su ostale, pa dolazi do getoizacije i stvaranja paralelnih svjetova – smatra Iljkić.

NEKI od polaznika rasprave istaknuli su kako su iseljavanje mladih i nedostatak radnih mjesta u Vukovaru veći problemi od dvojezičnih ploča. Peda Grbin je rekao kako tu nije riječ o kombinaciji ili-ili: obje su stvari izuzetno važne, jer se manjinska prava ne smiju zanemariti. I Klasić se s time složio, navodeći kako svakoj problematici treba posvetiti pažnju, jer su u povijesti mnogi problemi koji su se činili nebitnima znali eskalirati. Snježana Vasiljević je podsjetila kako se u raspravi govori o temeljnim ljudskim pravima koja se ne smiju dovođiti u pitanje; u protivnome, ona to prestaju biti.

Pitanja polaznika doticala su se i širenja radikalno desnih pokreta u Europskoj uniji. — EU se bori protiv svakog oblika diskriminacije, raspirivanja nasilja, mržnje, rasizma ksenofobije i cilj joj je očuvati mir u Europi, jer postoji svijet da svako raspršivanje malih sukoba može izazvati treći svjetski rat – stav je Snježane Vasiljević, koja je pojasnila kako EU ne može pokrenuti postupak zbog nepostavljanja ploča, jer je to interno pitanje koje Hrvatska treba sama riješiti.

Peda Grbin je naveo kako je pitanje manjinskih prava dignuto na razinu EU-a, jer se po ugovoru Hrvatska obavezala provesti Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina koji je bio na snazi pri pristupanju Uniji, što je i dalje, kao dio europskog prava, njezina obaveza.

— Prava nacionalnih manjina podrazumijevaju jednakost njihovih pripadnika pred zakonom, pozitivnu diskriminaciju i posebne mjere, a sve to ne znači diskriminaciju većinskog naroda. Manjinska prava dio su šireg spektra ljudskih prava i štite se na nacionalnoj i na međunarodnoj razini – kazao je Ljubomir Mikić.

Postavljeno je i pitanje obrazovanja, kao i onih koji odlučuju što će školarci učiti. — Na spisku obavezne lektire za šesti razred osnovne škole je i knjiga 'Moj tata spava s anđelima' o djevojčici koja 1991. u Osijeku vodi dnevnik: u njoj se desetak puta navodi pozdrav 'Za dom spremni'. To djelo nema literarni i spoznajni vrijednost, a vrijeda sve one koji znaju što su bili NDH i ustaški režim – rekla je Aneta Lalić.

Peda Grbin se nadovezao kako nivo obrazovanja hrvatskih političara nije toliko bitan za posljedice njihova djelovanja: najznačaj-

U nekim mjestima dvojezične ploče postoje već više godina – Dalj (Foto: PIXSELL)

Riječ stručnjaka i građana

MILORAD PUPOVAC: Hrvatsko društvo još nije deliberacijsko

— Hrvatsko društvo, bez obzira na to koliko se deklariralo kao demokratsko i liberalno, nije deliberacijsko. Smatram da pitanje deliberacije ima golem potencijal u Hrvatskoj, no može proći još puno vremena da se ona ostvari. Potrebno je još dosta strpljenja da bi ljudi razumjeli cijelu stvar, no ne čudi me što je sada ne razumiju: nemaju odake, jer vlada javno mnijenje koje je potpuno protudeliberacijsko i koje ih sprečava da razumiju i ono što sami vide da postoji. Uzorak sudionika rasprave pokazuje koliko se ljudi razlikuju po svojim vjerovanjima, znanju i iskustvu te da ima još mnogo predrasuda i neznanja kada je riječ o međuetničkim odnosima. Mnogo je još neslobode i neotvorenosti i, kao što dio ljudi šuti o toj problematici, dio njih o njoj raspravlja iako ne zna mnogo o tome ili zna samo na osnovi retoričkih javnih slika proizvedenih od dominantnih grupacija, koje kontroliraju poruke u javnom prostoru. Iz tog je razloga iznimno važno da se ovakve javne rasprave organiziraju u različitim sredinama, primjerice u Pakracu, Belom Manastiru, Osijeku, Kninu...

HRVOJE KLASIĆ: Živimo u društvu monologa

— Budući da živimo u društvu monologa, u kojem je dijalog nemoguć ako ne mislimo isto, svaki pokušaj da se do zaključaka i rješenja dođe konstruktivnom raspravom i uvažavanjem argumenta, s mogućnošću da se promjene prvotni stavovi, hvalje je vrijedan. No to je proces koji uključuje puno stvari i na njemu treba još jako puno raditi. U Hrvatskoj je atmosfera vrlo apatična. Građani imaju mnoštvo prilika da se upoznaju s različitim problemima, ali jednostavno ih iz nekih razloga ne zanimaju, uglavnom zbog ekonomske situacije. No svi imaju neki stav koji ne žele potkrijepiti argumentima, uglavnom utemeljen na stereotipima, predrasudama ili na dezinformacijama. Nadam se da su se nakon ove rasprave polaznici uvjerali da postoje razni kanali informiranja za osobno usavršavanje, jer to je put da se društvo razvija. U konkretnom slučaju, dvojezični natpisi u Vukovaru nisu jezično ili pravno nego političko pitanje, koje služi samo da se zamaskiraju pravi problemi u društvu.

ANETA LALIĆ: Nastavni program uglavnom je etno-ekskluzivan

— Na problematiku obrađivanu na ovoj raspravi ljudi reaguju na određen način, no problem je u razini vidljivih informacija. Kada se govori o školama za nacionalne manjine, to je uvijek u kontekstu segregacije, s lajtmotivom ratnog naslijeđa. Razina informacija svadena je na minimum i one su prije svega senzacionalističkog karaktera, što se vidi u komentarima ljudi koji sudove donose na temelju polovičnih ili nikakvih činjenica. Kada im se argumentirano predoče podaci, vjerujem da ih mnogo toga prestane mučiti, ali pitanje je koliko nam ljudi vjeruju, s obzirom na to da je sve relativizirano. U tom se smislu jako teško nadmetati s opskurnim medijima kojima nije stalo do istine i sa zlonamjernim interpretatorima pitanja obrazovanja Srba u Hrvatskoj. Ako govorimo o obrazovnom kontekstu, uzrok segregacije je 20 godina star nastavni plan i program, a nacionalni program još uvijek nemamo. Postojeći nastavni plan i program je u svom najvećem dijelu etno-ekskluzivan, odnosno ne problematizira doprinos svih pokreta, ideja i ljudi, hrvatske ili srpske nacionalnosti, hrvatskoj povijesti, kulturi i gospodarstvu.

SNJEŽANA VASILJEVIĆ: Političari će manipulirati sve dok se ne podigne opća svijest

— Nakon deliberacijske rasprave imam dojam da su polaznici neke pojmove osvijestili, što je, gledamo li u globalu, velik pomak. Pitanja koja su postavljali bila su interesantna i potaknula su raspravu koja je u nekim trenucima otišla u drugom smjeru, ali to je bilo neminovno zbog pitanja dvojezičnosti, koje je prije svega političko. Provela sam istraživanje vezano uz sadržaje antidiskriminacijskih pravila inkorporiranih u različite zakone, a fokusiranih na prava etničkih manjina. Iz istraživanja proizlazi da je srpska nacionalna manjina najdiskriminiranija u Hrvatskoj. Vidljivo je kroz ovu raspravu da ljude muči razumijevanje sadržaja temeljnih prava, prava zaštite nacionalnih manjina i činjenice jednakopravnosti, a to su sve problemi s kojima se ova država bori gotovo 25 godina. Stoga smatram da će političari iskoristivati rupe u sustavu, gdje se s pojedincima može vrlo jednostavno manipulirati, sve dok stručni ljudi ne preuzmu stvar i svoje ruke i ne porade više na podizanju opće svijesti.

BRANISLAV TEKIĆ iz vukovarskog Centra za mir: U Vukovaru se testira kapacitet demokratske države

— Primijetio sam koliko su ljudi nedovoljno informirani, pa je ovo bila prilika da se razgovara o temi za koju postoji velik interes. Sudionici deliberacijske rasprave bili su nedovoljno informirani o situaciji u Vukovaru. Jedan dio bio je vezan samo uz informacije koje na jednostran način, jedan ili drugi, pružaju mediji, a oba mogu biti potpuno pogrešna. No s obzirom na današnje tehnologije i osobnu zainteresiranost, postoji dovoljno načina da se ljudi upute u određenu temu. Sudionike rasprave je iznenadilo kada su shvatili da se u Vukovaru testira kapacitet demokratske države, odnosno način direktne provedbe onoga što je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina propisao prije jedanaest godina. To im je bilo nepoznato, a posebno ih je iznenadilo da su table s ćirilničnim natpisima već više od deset godina na vrtićima u samom Vukovaru i okolnim mjestima. Sada su im oko toga otvorene oči.

MARIJA ANDRIJIN, maturantica iz Dalja: Okrenimo se budućnosti

— Informiranost ljudi o pravima nacionalnih manjina izrazito je niska. Velik je problem za nas mlade što na području Vukovarsko-srijemske županije svi žive u prošlosti. Država po tom pitanju ne radi ništa, što je u jednu ruku licemjerno, jer zbog Europe pokušava biti demokratska, a unutar sebe to nije. Na našem području do poboljšanja neće doći dok se ne poduzme nešto što će biti jednako za sve i što će odgovarati svim nacijama, jer samo tako se može postići mir. U svojih 18 godina života u multikulturalnoj sredini i mješovitvoj porodici naučila sam da nikoga ne treba mrziti, a ljude koji to čine smatram ograničenima. Nema smisla gledati u prošlost, treba se usmjeriti prema budućnosti. A što se tiče promjena u Vukovaru, mislim da se sve treba uvoditi polako, trebale bi se organizirati zajedničke radionice, sportske i kulturne aktivnosti, kako bi se djeca počela družiti i kako bi vidjela da smo svi prije svega ljudi.

niji državnik s ovih prostora bio je bravar, a kada smo imali doktora znanosti, nismo se proslavili.

— Nažalost, točno je da manjine nisu za-

stupljene u obrazovnom sustavu. MILUTIN MILANKOVIĆ je istaknuti srpski znanstvenik, rođen i pokopan u Dalju, a nema ga ni u jednom udžbeniku. Nije problem samo

etnička pripadnost: kada se odlučuje hoće li se neka ličnost spominjati u udžbeniku, imamo velikih problema i s ideološkom perspektivom – kazao je Grbin.

Zašto Romi, s obzirom na svoje specifične probleme, nemaju svoga saborskog zastupnika, upitao je jedan predstavnik njemačke nacionalne manjine, izrazivši želju da se iz toga saborskog kluba izdvoje Nijemci, Austrijanci i Židovi.

— Nije realno da sve manjine imaju svoje zastupnike. U preambuli Ustava RH nabrojane su 22 nacionalne manjine: kada bi se išlo po sistemu da svaka manjina treba biti zastupljena sa svojim zastupnikom, u Saboru bi bio 21 zastupnik nacionalne manjine plus tri zastupnika srpske nacionalne manjine. Time bi manjine postale treći klub po jačini, što bi bitno promijenilo strukturu Sabora – rekao je Pupovac. ■

